

Já: „*Jak chce Lucka. Lucko, chceš mluvit první?*“
L: „*At' teď mluví první Honza, já počkám.*“
H: „*Nejraději na kriminálky, kde se střílí, nebo na kovboje, nebo třeba i Eso s Terezou, kde zpívá Bobo, Limited a tak.*“
Já: „*Ty máš rád hudbu?*“
H: „*Jó a ty teto ne? Nejraději mám Boba.*“
Já: „*Taky ráda poslouchám, ale nejen populární, co uvádí Tereza, ale i vážnou hudbu.*“
H: „*To já nemám rád. Ale mamka jo.*“
L: „*Já chci taky něco říct. Já se ráda dívám na večerničky, na pohádky o princeznách, Magion a teď na Lassie. To je o psovi, víš?*“
Já: „*Ano, Lucko, ten příběh znám. A co všechno děláte, když přijдете ze školy? Přece jenom nekoukáte na televizi? A teď první Lucka.*“
L: „*Napíšu si úkoly, pak mi je mamka zkontroluje, něco čtu mamce nahlas v kuchyni a pak jdu třeba ven, kde mám hodně kamarádek. Někdy hraju se ségrou nebo bráčkou různě hry.*“
Já: „*A jak se vlastně tví sourozenci jmenují?*“
L: „*Katka a Pavlík.*“
H: „*Jdu do družiny, pak přijdu domů a jestli neprší, tak můžu na hodinu ven. Pak píšu s mamkou úkoly, někdy se učím třeba počítat nebo přírodovědu a pak koukám na telku nebo zlobím bráčku, hraju si s auty a tak. Tak různě. Ale většinou to.*“
Já: „*Pomáháte rodičům?*“
H: „*Někdy utírám nádobí nebo zajdu s košem, nebo si hraju s Davidkem. Uklízím si hračky.*“
Já: „*A pomáháš rád, nebo tě to nebaví?*“
H: „*Většinou mne to nebaví, ale musím.*“
L: „*Já utírám nádobí, prach v obýváku a pokojíčku, zalévám kvítka v květináčích, trochu si uklízím v pokojíčku, nebo si peru ponožky.*“
Já: „*Tak to je skvělé Lucko, to musí mít z tebe rodiče radost.*“
L: „*Nó, jak kdy.*“
Já: „*Za chvíli budou Velikonoce, už víte, co budete dělat o Velikonocích, nebo to je pro vás ještě daleko?*“
H: „*Já ještě moc nevím. Ale mamka říkala, že asi pojedeme k babičce do Čech.*“
Já: „*Už se těšíš?*“
H: „*Aji jo. Jsou tam prima kluci a budeme mlátit holky a dostaneme - aspoň doufám, čokoládové vejce. Normální nesnáším.*“
L: „*My pojedeme asi všichni autem na chatu.*“
Já: „*A kde máte chatu?*“
L: „*Tady kousek. Já už nevím, jak se to jmenuje. Vlastně jo, v Bašce.*“
Já: „*Takže budete i trochu cestovat. O cestování si budete povídat trochu později. A je tam Lucko hodně kluků? Dostaneš moc výprask? A máš už připravené vajíčka?*“
L: „*Nejradši bych se schovala do chlívků ke koze. Ale tam by mne asi našli. Vajíčka už maminka koupila čokoládové v obchodě, ale ještě budeme s maminkou nějaké malovat. Ale to je ještě dost času. Až tak skoro o Velikonocích.*“
Já: „*Tak fajn, at' se máte pěkně, ale my se ještě uvidíme.*“
H: „*At' vás taky pěkně vyšvihají!*“
Já: „*No díky, Honzíku! Určitě, že ano.*“

ANALÝZA - LUCKA A HONZA

Lucka má 9 let, Honza má 10 let. Navštěvují spolu tutéž školu. Do školy chodí rádi i nerádi. Jsou kamarádi. Honzík prostory naší školy již před našim vyprávěním poznal, děti jen z vidění. Je synem mé kolegyně, která mne v době mateřské dovolené několikrát navštívila. Lucinka byla ve škole poprvé. Oba s povídáním souhlasili, ale hlavně se těšili na slíbené video. Opět jsme využili klidných prostor v tělocvičně. Honzík si při povídání lehnul prve na břicho, ale během asi 20-ti minutového povídání si ještě sednul, zase lehnul a opřel si hlavu o ruce a pak také pochodoval. Na začátku byl trochu unuděný, ale potom přece jen ochotně odpovídal. Občas dělal grimasy obličje a předváděl, jak bude o šmigrustu šlehat holky a sprechovat je. Někdy na mne schválně mrknul a pak se smál. Chtěl tím asi na sebe upozornit. Při vyprávění používal jak věty jednoduché, tak složitá souvětí. Na začátku odpovídal jen velmi krátce. Celkově však bylo vidět, že by šel raději hrát s klukama fotbal, nebo sledovat televizi.

Lucka seděla po celou dobu rozhovoru v tureckém sedu. Občas si hrála s vlasy, které měla v culících a spravovala si sukni, aby ji neměla pokřčenou. Na rozhovor se soustředila, většinou koukala na mne, nebo z okna. Na Honzu asi 2x zakroutila hlavou, asi v tom smyslu, aby nedělal blbosti. Její odpovědi na otázky byly poměrně dlouhé, i když Honza naopak odpovídal častěji, než Lucinka. Lucka se zájmem sledovala i odpovědi Honzy, Honza se buď jen tak koukal z okna, nebo se vrtěl. Z povídání vyplynulo, nebo bylo vidět, že Honza mě již zná a tedy se ani nestydí, kdežto Lucka byla trochu stydlivá, ale postupně se osmělovala.

SROVNÁNÍ-HONZA/LUCKA A MARTINA/ZUZKA

Celkově se dá říci, že všichni čtyři byly ještě děti. I když ne věkem, tak alespoň svým chováním, způsobem vyjadřování, svými gesty, mluvou atd. V tom si byli všichni dost podobní. Na první pohled bylo hned vidět, že Martina a Zuzka, ale hlavně Martina si povídala velmi ráda, byla šťastná. Zuzka již méně, ale přece také. Kdežto Honzík si povídal jen proto, že jsem ho požádala, Lucka také, i když přece jen s větší chutí. Z toho bych usuzovala, že zdravé děti možná dělají doma po škole různé činnosti, ale málokdy si s rodiči jen tak sednou, aby si popovídali. Samozřejmě to nemusí být pravidlem. Záleží na rodičích, jak své ratolesti vychovávají. Také z toho vyplývá, že postižení jsou rádi jakékoliv činnosti, kdežto zdravé děti jsou již trochu „namlsané“ a zabaví je (s určitou nadsázkou) jen počítač nebo video. Vše je však dáno naší dobou, tedy i pracovním vytížením rodičů. Co se týče chování, Martina a Zuzka byly ke mně přitulnější, přístupnější. Více se ke mně obracely, vypyávaly, kdežto Honzík a Lucka jen odpovíдали na otázky, pouze s jednou výjimkou. Honzík a Lucka ihned reagovali, bez nějakých průpovědek. Honza byl ze všech nejvíce roztržitý, naopak neklidnější se jevila Lucka.

Honza s Luckou se drželi stále jen mých otázek, jen asi 2x Honza něco pošeptal Luce. Neodbíhali od tématu rozhovoru. Stále k jiným tématům odbíhala především Martina. Zuzka

by naopak jen líně seděla a nedělala nic, snad jen poslouchala, co vyprávějí ostatní, občas by se zasmála. Co se týká konkrétních odpovědí, tak v zásadě se příliš nelišily. Až na průpovídky Martiny a úlety Zuzky. Všichni se rádi dívají na televizi, hrají si, podobně reagují na téma Velikonoc.

SPOLEČNÉ VYPRÁVĚNÍ

Sedíme všichni v našem školním obývacím pokoji, který působí velmi domácky. Sedím zde já, vedle mne zprava sedí Martina a drží mne za ruku, z levé strany sedí Zuzka. Sedíme spolu na pohovce a naproti nám na stoličky si sedli Lucka a Honzík. Ještě jsem nezačala mluvit a už začala vyzvídat Martina:

M: „A teta, kdo to je?“

Já: „Počkej Martinko, hned se všichni představíme. Mne už všichni znáte.“

Z: „To jo, teta, to jo. Chichichi. A kdo to je, teta, kdo?“

Já: „Kdo začne? Každý řekne své jméno a něco málo o sobě - třeba své koníčky, co ho baví.“

Z: „A cò, teta?“

Já: „Tak já vám to předvedu. Jmenuji se Gábina. Pracovala jsem zde jako vychovatelka - pro děti teta. Nyní studuji v Praze na vysoké škole. Nejráději ve volném čase se věnuji rekreačnímu sportu - např. tenisu, turistice, cyklistice a lyžování. Ráda poslouchám hudbu, pracuji na zahrádce.“

Z: „Jo, jo teta. Jsem tvoja, že?“

M: „Já taky teta! Vy jste naša!“

Já: „Chce se mne ještě někdo na něco zeptat?“

M: „Jó teta, a co noha? Už nebolí, potvůrka jedna?“

Já: „Martinko, noha už je skoro zdravá a bolí jen občas, když je škaradé počasí.“

M: „Tak fuj noho, poslouvej tetu!“

Z: „Martino přestaň, přestaň, stačí, jó, stačí!“

Já: „Ale holky, Zuzi, co se ti nelíbí?“

- Zuzka se jen usmívá a mlčí.

L: „A teta Gábino, o čem si budeme povídat?“

Já: „Třeba o cestování, co vy na to?“

H: „Klidně. Já všechno vím, já jsem malý chytrolín.“

Já: „Dobře, dobře Honziku, tak se představ.“

H: „Tak já se jmenuju Honza. Mám bráchu - mladšího. Pořád jenom brečí, jí, spí a málo si hraje. Chodím na základku. Škola mne moc nebaví. Rád chodím ven, hraju s klukama z baráky fotbal, hraju si s angličáky, koukám na telku a trsám a poslouchám „Dí Dží Boba“ a jiné hvězdy. Třeba i Madonu.“

Já: „Děkuji, Honziku. Chcete se někdo na něco zeptat?“

M: „Ani né!“

Já: „A teď Zuzanka.“

Z: „Já jsem Zuzka Frydryšková. Mám bráchu, mamku a tatku. Tatka není doma. Šustí, teta, šustí!“

Já: „Ale nic nešustí, Zuzko. A co ráda děláš?“

Z: „Třeba, hm, hm - třeba luxuji, jezdím na kole, dívám se na Toma a Jerryho. No, to je všecko asi, no asi jo. Kreslím sama.“

Já: „Dobře Zuzko, děkuji. Má někdo nějaké otázky na Zuzku? Chcete se ještě něco o Zuzce dozvědět?“

L: „A proč se Zuzka furt směje?“

Já: „Asi proto, že je ráda, že je s námi a že si může s námi povídat. Co ty na to, Zuzinko?“

Z: „Šustí, teta, šustí. No, máte pravdu, jo, jo.“

M: „Teď teta já, prosím. Teď já.“

Já: „Lucinko, necháme teď mluvit Martinku.“

L: „Jó, klidně, mi to nevadí.“

M: „Lucinko, ty jsi hodná. Já se jmenuju Martina Borská. Mám brášina Pavlika. Chodí na základku a po škole - ježíš marjá, kdoví co. Ráda kreslím, dívám se na video, hrají si s Benikem - to je fuj, no fuj Beniku. Naše chundelatá, zlobivá potvůrka. Fujtajbl ruko, co děláš, ruko jedna! A jí bárbi-ny, těch mám moc.“

Já: „To stačí, Martinko, děkuji.“

M: „Není zač, tetulinko!“

Já: „A konečně Lucinka.“

L: „Já jsem Lucka. Mám sestřičku a brášku. Chodím na základku tady v Místku. Ráda se dívám na pohádky, kreslím, zpívám, učím se anglicky.“

Já: „A se sourozenci si hraješ?“

L: „Jó, dost často. Hlavně večer, před večerníčkem.“

Já: „Už se aspoň trošku známe a tak si i více popovídáme. Třeba o cestování. Víte, co je cestování?“

L: „Když se někam jede.“

H: „Třeba cestuju vlakem k babičce.“

Já: „Cestováním se přepravujeme z jednoho místa na druhé nějakým dopravním prostředkem.“

Z: „Jo, jo, tak je to.“

Já: „A víte, co je to dopravní prostředek?“

- Lucka a Honza začínají mluvit, ale já je přeruším, že se nejprve zeptáme Martiny, nebo Zuzky.

M: „Počkat, hm, počkat, přemýšlím - třeba auto, kolo!“

Já: „Co patří ještě mezi dopravní prostředky, Zuzko?“

Z: „Třeba tramvaj, metro.“

H: „Nákladáky, závodničky, formule, policejní auta.“

L: „Trolejbusy, autobusy, sanitky.“

Já: „Fajn. A patří tam taky letadlo?“

H: „Nó jasně!“

Z: „A teta, už jsi jela metrem?“

Já: „Ano, metrem jezdím skoro každý den v Praze, kde studuji, Zuzko, a víš, co je Praha? Ostatní tiše!“

Z: „Hm, hm, no město.“

H: „Hlavní město. Je tam prezident a vláda. Prezidentem je Václav Havel.“

Já: „Perfektní.“

L: „A teta Gábino, už jsi letěla letadlem?“

M: „To není Gábina, ale teta Gábinka.“

Já: „Letěla jsem již asi 4x. Ale nebylo mi moc dobře. Zaléhlo mi v uších, bolel mne žaludek.“

M: „Co je to, teta?“

Já: „Špatně jsem slyšela. A bolelo mne břicho.“

Z: „A proč, teta?“

Já: „Protože letadlo bylo vysoko, pak zase letělo níž a zase výš (předvádím rukama).“

H: „Já jsem ještě neletěl letadlem, ale až budu dospělý, tak poletím do Ameriky.“

M: „No fuj, to se mi vůbec nelíbí. Já se bojím letadla, fuj!“

Já: „A Zuzko, ty bys chtěla letět letadlem?“

Z: „Ne, ani za nic!“

Já: „A Lucka?“

L: „Já nevím, ale asi jo. Možná bych chtěla být i letuška.“

Já: „A čím jezdíte nejráději?“

L: „Naším autem Favoritem.“
 H: „Mý auto nemáme, tak asi na kole. Já jezdím v létě furt na kole, i mamka s Davidkem.“
 M: „Autobusem nejraději.“
 Já: „Ale vy máte, Martino, přece Olcíta?“
 M: „Jó, taky olcítka. Ale klidně to autíčko!“
 Já: „A ty, Zuzi?“
 Z: „Na motorce, na kole.“
 H: „A ty, teto?“
 Já: „Asi radši Favoritem a na kole.“
 M: „Jé, vy máte Favorita? Sádru, fuj, nechod' k tetě! Fuj, ty, ty. Nechej tetu na pokoji.“
 Já: „Ale Marťo, já už nemám sádru.“
 M: „Já vim, ale... (kroučí hlavou).“
 Z: „Teta pěkně píše, že?“
 Já: „Představte si, že jste dostali zájezd, třeba do Disneylandu do Francie. S kým byste cestovali?“
 M: „Co to je, teto?“
 Já: „To je takový dětský zábavní park, kde si děti hrají. Pochodují tam převlečení Kačeři Donaldi, Chip a Dale, Gidžítka, Skrblik a jeho čtyři vnuci, Gumíci.“
 M: „Jé, to by bylo!“
 Z: „To jó, to jó teto, to by šlo!“
 H: „Tak já bych jel určitě s mamkou a nebo raději s babičkou.“
 L: „Já bych jela s mojí kamarádkou Věruškou a s maminkou. Hm, a vzala bych i brášku a švigru.“
 M: „S tatkou a mamčou, jo. Chichichi!“
 Já: „A co bráška?“
 M: „Jo, taky brašín.“
 Z: „Já to nechápu.“
 M: „Co nechápeš, Zuzi?“
 Z: „Já to prostě nechápu.“
 Já: „S kým by si jela do pohádkového světa?“
 L: „Ona tomu nerozumí? To je divné.“
 Z: „Pěťu a mamku. Tatka je furt pryč.“
 - Martina napovídá: „A babičku třeba, že?“
 Z: „No a babičku.“
 M: „A ty teto?“
 Já: „Já bych vzala všechny vás ze školy a také svoji sestru Lucku.“
 Já: „Už jste někdy cestovali v noci?“
 H: „Já vlakem. Ne, vlastně kecám, autobusem do Prahy. A taky k babičce do Čech - do Liberce, ale to autem.“
 L: „Asi jo. Ale teď zrovna nevím, kam. Así k babičce na Slovensko.“
 Já: „A ty, Marťo a Zuzi?“
 Z: „Do Brna s tatkou. Potmě si lehnu do postele a spím jak dub.“
 M: „Ne, jenom večer. Potmě, ale v noci ne.“
 - Martina běží pro kapesník. Přitom si vykládá sama pro sebe. My čekáme. Lucka s Honzou si pro sebe něco potichu říkají.
 M: „Kšá, kde jsi, ty jeden, málem jsem za tebou spadla, no fuj ty potvůrko jedna!“
 - Zuzka se hlasitě směje.
 Já: „Co nevidět budou letní prázdniny. Kam pojedete?“
 H: „Já k babičce do Čech a na Olešnou. To budu jezdit na kole. Je to kousek od nás. Už se těším.“
 M: „Za babičkou. Jenom tu u nás. Nikam se mi nechce jezdit.“

Já: „Zuzi?“
 Z: „Cò tetó?“
 - Opakuji otázku.
 Z: „Nevím ještě, teto, nevím.“
 L: „Asi pojedem k moři. Do Polska, nebo do Itálie. Maminka s tatínkem ještě neví.“
 Já: „No vy se máte.“
 M: „A vy ně, teto?“
 Já: „Já se mám taky dobře. Mám vás, mohu si s vámi hezky popovídat. O prázdninách budu někde pracovat a pak pojedu někam na kole. Así pojedu s kamarády velkou cyklistickou cestu po naší republice. - Cestujete rádi?“
 Z: „Jó.“
 M: „Hrozně.“
 Já: „Ale Marťo, vždyť jsi říkala, že se ti nechce nikam jezdit.“
 M: „Hm, to sem říkala? Už se nepamatuju. Ale jó, teto, jó.“
 H: „Cestuju rád, ale ne dlouho. Pak mne bolí zadek a nudím se.“
 L: „Někdy jo, někdy ne.“
 Já: „A kdy jo a kdy ne?“
 L: „Třeba když jedu k babičce na Slovensko, tak jo, ale když jedu s mamkou k doktorce, tak ne.“
 Já: „Já cestuji moc ráda. Hlavně s někým, s kým si rozumím a mám si co povídat. Pak cesta i rychleji uteče. Proto se už těším na prázdniny a na naši cestu na kolech.“
 M: „Vy se máte, teto!“
 Já: „Chcete se ještě něco zeptat, nebo si o něčem povídat?“
 H: „A teto, kdy bude to video?“
 Já: „Bude, Honziku, neboj. Já vám děkuji za pěkné povídání a příští týden nás čeká video a pohádka.“
 Všichni: „Jupi! Konečně, hurá! A co to bude? Paráda, už se moc těšíme!“

HODNOCENÍ CESTOVÁNÍ - ANALÝZA

Při svém prvním setkání na sebe reagovali všichni čtyři přátelsky. Martina a Zuzka byly zvědavé a méně ostýchavé. Martina se po chvíli osmělila a šla k Luce, která měla dlouhé vlasy a začala si s nimi hrát a hladit je. Zuzka se k ní hned přidala a Lucka s tím souhlasila. Martina je vždy s každým hned velká kamarádka - ihned si povídá a nestydí se, nemá žádné zábrany. Zuzka většinou jen mlčela a souhlasně přitakávala. Lucka spíše jen koukala a zjišťovala, s kým má tu čest a ptala se mne potichu, co jim je, že jsou takové divné. Honzík už je přece jen trošku znal, tak jeho reakce nebyly tak udivené, navíc znal již i mne, kdežto Lucka neznala pořádně nikoho, kromě Honzy. Ale přesto se všichni po poměrně krátké době dali celkem dobře dohromady. Lucka k nim byla milejší a přítulnější, Honza si držel trochu odstup. Snad to bylo způsobeno i tím, že byl sám kluk mezi děvčaty. Martina občas během povídání utíkala od tématu, a navodila téma vlastní. Své povídání opět prokládala svými typickými průpovídkami jako: „Fuj, přestaň, kšá!, jěžiši!“ atd. Během povídání byla většinou u mě, nebo si šla sednout k Luce. Používala i zdobněliny jako: „Teťulinko, potvůrka, olcítek, bráška, autíčko“ atd. Hodně se obracela během povídání na mne.

Zuzka byla občas mimo - nejspíš ve svém světě. Reagovala úplně mimo téma - např.: „*Jo, jo, teto, jsem tvoja, že? Šustí, teto, šustí. Jo, jo, tak je to. Já to nechápu.*“ Seděla celou dobu vedle mne, dívala se na mne, nebo na Lucku s Honzou a často se smála jen tak, bezdůvodně. Lucka byla přátelská, držela Martinu i za ruku. Hodně sledovala reakce Zuzky a Martiny. Pak se na ně ptala nahlas, nebo mi šeptala do ucha.

Na otázky reagovala dobře, povídání ji bavilo. Stále seděla na svém místě, občas si lehla na břicho. Nejčastěji ze všech mi kladla otázky k tématu. Neobraccela se na mne jako „*teto*“ tak často, jako Martina a Zuzka.

Honzík byl spíše flegmatický. Seděl, nebo se kýval, lehnul si, usmíval se. Jednání Martiny a Zuzky jej tak nevyvádělo z míry, spíše si toho nevšímal, nebo se naopak smál, nebo jen tak koukal z okna. Povídal si s námi však docela se zaujetím.

Nejvíce ze všech během povídání reagovala samozřejmě Martina, která by nejraději povídala stále. Ne však proto, že by chtěla být středem pozornosti, ale protože si povídá velmi ráda. Asi hodně zdědila po mamince, která, když přišla do školy, tak jen povídala a povídala a ostatní se nedostali ke slovu.

Z textu vyplývají i větší znalosti Lucky a Honzy. Např. orientace ve světě pop music, definice cestování, dopravního prostředku, Praha - hlavní město, kde je prezident a vláda, že prezidentem je Václav Havel. Martina však také reagovala celkem správně. Nejhůře na tom byla Zuzka, odpovídat jsem jí většinou musela úplně říci očima.

SLEDOVÁNÍ VIDEOA

Já: „*Tak vás zase všechny vítám při našem sezení. Vy jste moji milí hosté. Dnes bude slíbené video. Aby to však bylo spravedlivé, budeme hlasovat, co si pustíme. Pozor - výběr:*

1. *Pepek námořník*
2. *Šíleně smutná princezna*
3. *Lassie se vrací*
4. *E.T. Mimoszemšťan*
5. *Šmoulové*

M: „*Jé, hurá. Šíleně smutná princezna!*“

H: „*To je jasné. E.T. vyhrává, aspoň u mně. A co ty, Lucko?*“

L: „*Já chci princeznu. A co ty, teto Gábino?*“

Já: „*Já mám také ráda princezny, tak bych se koukla na Šíleně smutnou princeznu.*“

M: „*Jó, teto, jó, prosím!*“

Já: „*A co ty, Zuzi, co bys chtěla vidět?*“

Z: „*Já nevím. Asi princeznu, nó, princeznu.*“

Já: „*Takže ticho! Budeme hlasovat a psát body na tabuli.*“

- *Pepek* - nikdo. Martina: „*Fujtajbl!*“

- *Šíleně smutná princezna* - Martina, Lucka, Zuzka, já.

Já: „*Tak je to jasné, co vyhrává! Co ty na rozhodnutí, Honzíku?*“

H: „*Mi to neva. Já se klidně podívám i na to a na E.T. u sousedů. Ti mají taky video.*“

Já: „*Tak fajn. Ale po shlédnutí pohádky mi z ní každý něco namaluje, souhlasíte?*“

M: „*Jó, hurá!*“

Z: „*No jó.*“

- Lucka a Honzík mlčí a souhlasně kývají hlavou.

Já: „*Pohodlně si sedněte, každý kam chce a já pouštím Šíleně smutnou princeznu. Víte, kdo jí hraje a kdo hraje prince?*“

L: „*Helenka Vondráčková a prince nevím.*“

- Ticho. Všichni čekají, co řeknu.

Já: „*Prince hraje zpěvák Václav Neckář.*“

Martina si lehá na zem blízko televize, protože špatně vidí, Honzík si lehá také na břicho, ale dál. Zuzka s Luckou si sedly na pohovku, já stojím a pak si sedám na zem, abych na všechny dobře viděla.

Pohádka trvala asi 1 hodinu 40 minut. Během filmu se Honzík začal nudit a Zuzka také trochu. Honza se začal pohybovat po celém pokoji, koukal i z okna, zase si sednul, občas koukal na mě, jestli něco neřeknu. Stále však mlčel. Sledoval holky, jak zpívaly, a smál se. Zuzka párkrát prohodila: „*Ach jó*“, a lehla si na pohovku a chvílemi zavírala oči, měla i bezdůvodné záchvaty smíchu. Martina si asi po 10 minutách sedla ke mně a stále něco hovořila, např.: „*Teto, a líbí se vám její šaty? Teto, to jsou krásné vlásky. Teto, nebolí vás nožka? No fuj, neplakej!*“ Pak se smála, a když princezna plakala, začala trochu taky. Velice to prožívala. Přitom mne hladila po ruce, nebo mne za ní držela. Zpívala s princeznou pohádkové písničky. Ke konci filmu ke mně přišla i Zuzka a začala se ke mně tulit. Lucka sledovala bedlivě, někdy až s otevřenou pusou. Také občas komentovala: „*Ta má krásné šaty, takové bych chtěla mít. Ona to jenom dělá, vůbec není smutná. A jak hezky zpívá.*“ Přidala se se zpěvem k Martině.

Po pohádce hned šli ke stolu, kromě Honzy, tomu se kreslit nechťelo, ale pak kreslil. Nikdo se mě na nic neptal. Ve třídě bylo slyšet jen svištění pastelek a komentáře Martiny. Zaujalo mne, že si Honzík pomáhal při kreslení i jazykem, Martina si mluvila sama pro sebe ohledně kreslení a pastelek. Martina a Lucka pohybovaly při kreslení papírem do různého směru, Zuzka seděla zase stále rovně a Honza také.

PO DOKRESLENÍ

Já: „*Tak co se vám v pohádce nejvíce líbilo? První začne mluvit třeba Marta, pak Lucinka, Zuzka a Honzík. Souhlasíte?*“

H: „*Proč mám být zas poslední?*“

M: „*Já tě pustím, Honzíku, jó?*“

H: „*Tak jo. Mi se líbilo, jak byl princ ve vězení a jak král dostal výprask. Jó a taky ten smích z té gramofonové desky.*“

Já: „*Dobře, děkuji. Teď Lucka.*“

L: „*Mi se líbila princezna.*“

M: „*Mi taky!*“

L: „*Měla krásné šaty a vlasy měla skoro jako ty, teto. Ale byla jenom jako smutná. Fakt smutná byla na konci, když se dozvěděla, že on je princ. Taky se mi líbil smích a služka.*“

Já: „*Zuzi a tobě?*“

Z: „*Princezna a ták, všechno.*“

Já: „*A co všechno?*“

Z: „*Třeba smích, král.*“

L: „A co tobě, teto?“

Já: „Mi se líbilo prostředí.“

M: „A já, teto?“

Já: „Dobře, nyní ty, Marto, a pak já.“

M: „Mi se líbila princezna a princ. Jak zpívali. Já, jéžiši a co ještě? No, počkej, ještě šaty a koni a vlasy od princezny. Měla je jako Barbie. Takové bych chtěla mít. Tak a teď vy.“

Já: „Díky za slovo. Mi se líbilo hlavně prostředí, jak spolu zpívali na začátku na loďce, jak princ vymaloval vězení, veselé smání a hlavně pohádkově šťastný konec.“

VIDEO - ANALÝZA VÝKRESŮ A ODPOVĚDÍ

Co se týká hodnocení výkresů, tak bych řekla, že není rozdíl mezi tím, co si vybrali Honzik, Lucka a Zuzka a Martina. Všem čtyřem se nejvíce líbily a nejvíce je zaujaly hlavní postavy pohádky.

Když zhodnotím kresby - obě postižené nakreslily princezny moc pěkně, i když úroveň kresby odpovídala spíše 5 - 7 letému dítěti. U Martiny nevidíme u princezny vůbec prsty na ruce, nohy a celkově trojúhelníkovitý tvar trupu. Nakreslila si princeznu tak, jak se líbila jí, ne tak, jak ve skutečnosti v pohádce vypadala.

Zuzka nakreslila princezně sice ruce i s prsty - spíše však připomínají křídla a počet prstů je jen 3. Opět i zde je trojúhelníkový tvar trupu, bez nohou. Obrázek opět neodpovídá původní podobě princezny z pohádky. Obě dívky nakreslily princezny dle svého stylu a doplnily okolí buď kytičkami, mráčky nebo sluníčkem. Další typický prvek charakteristický pro mladší děti. Princezna Lucka odpovídá skutečné pohádkové princezně, měla skutečně černé šaty, také občas nosila culíky a mašle, černý závoj. Zde již vidíme ruce s prsty, nohy a dokonce i uši. Zuzka s Martinou argumentovaly tím, že u nich uši vidět nejsou, že jsou schovány pod vlasy, což je samozřejmě logické. Lucka na rozdíl od postižených dívek nemalovala žádné pozadí - jen ho vyšrafovala.

Honzik namaloval prince více méně také podle svého stylu, ale velmi pěkně. Honza má vůbec talent ke kreslení. Kreslí rád, ale jen když se mu chce, když má zrovna náladu na kreslení. Když měl kreslit něco z pohádky, tak se mu zrovna nechtělo, ale nakonec jej to bavilo a snažil se. Zámek v pozadí již nechtěl barevně dokreslit, argumentoval tím, že se mu již nechce, že to stačí. Celkově bych hodnotila jeho kresbu jako nejzdařilejší.

Výpovědi o tom, co se jim na pohádce nejvíce líbilo, se poměrně dost odlišovaly. Společná byla u dívek jen princezna. Lucka prokoukla, že princezna většinou smutná nebyla, že smutek nepředstírala až na konci pohádky. Zaujal ji i smích Vlady Buriana z desky. Honzovi se nejvíce líbily takové perličky a opět smích.

Zuzka se spíše při odpovědi opakovala, než aby řekla svůj názor - nevěděla, co říci. Martina se zaměřila na celkový vzhled princezny a prince a protože ráda zpívá, tak i zpěv se jí líbil. Sbírá koně na obrázcích, proto si jich také všimla.

ROZHOVORY PO TELEFONU

Asi po uplynutí 14 dnů, co jsme se neviděli, zavolala jsem do školy a chtěla jsem k telefonu Martinu a Zuzku. Jakmile se ale dětičky dozvěděly, že volám, tak jsem telefonovala asi 3/4 hodiny s deseti dětmi. Do své práce však uvádím jen rozhovor s Martinou a Zuzkou. Srovnávám pouze s Luckou, protože Honzik nemá doma telefon.

Já: „Ahoj Zuzi, u telefonu teta Gábina. Jakpak se máš?“

Z: „Hm, teto, jde to.“ Delší dobu mlčí a pak pokračuje: „A jak vy se máte, teto?“

Já: „Alo jó, Zuzičko, mám se dobře. Copak teď děláte s tetou?“

Z: „Plácáme hlinu a ták, teto.“

Já: „A co pěkného jsi už uplácala z hlíny? A pomáhala ti teta, nebo všechno děláš sama?“

Z: „Kočku teto.“

Já: „A sama?“

Z: „Jó sama.“

Já: „A to ti teta opravdu vůbec nepomáhala?“

Z: „To jó, teta, to jó.“

Já: „A baví tě Zuzko pracovat s hlinou?“

Z: „Jde to, nic moc.“

Já: „A co bys dělala raději?“

Z: „Třeba, hm, hm - já tomu nerozumím, co chceš teto?“

Já: „Co bys dělala právě teď nejrady ve škole, kdybyste nepracovali s hlinou?“

Z: „Hm, hm, hm - asi jedla.“

Já: „Ty máš hlad Zuzko?“

Z: „Jó, to jó.“

Já: „Ale vždyť už jste byli s tetou na obědě, nebo ne?“

Z: „Nó, ale i tak, i tak.“

Já: „A můžeš mi říct, co jste měli dobrého na oběd?“

Z: „Kobzol, maso a kompot.“

Já: „A chutnalo ti?“

Z: „Hm.“

Já: „A Zuzi, dneska máte taneční, vid?“

Z: „No jó.“

Já: „Už se těšíš?“

Z: „Dá se to, dá. A vy jak se máte, jak se máte?“

Já: „Zuzičko, už jsem ti přece říkala, že se mám dobře.“

Z: „Aha, jo, aha.“

Já: „Tak se měj Zuzko hezky, poslouchej tety a pořád se pěkně usmívej na svět.“

- Zuzka se přitom jen směje.

Já: „A proč se směješ, Zuzi?“

Z: „Já nevím, já nevím.“

Já: „Víš co, nepokládej sluchátko a zavolej mi teď prosím Martinu, ano?“

Z: „Hm - ahóť teto a ukažte se zase!“

- Martina bere sluchátko. Já schválně mlčím, jestli začne sama něco mluvit.

M: „Haló teto!“

Já: „No ahoj Martinko, jsem to já. Volám vám, protože se mi po vás stýskalo a nemohla jsem tento týden přijít do školy, ani minulý týden, protože jsem byla nemocná.“

M: „Nó konečně teřulinko, no jak si to představujete?“

Já: „Co se ti nelíbí, Marti?“

M: „Ale nic, ale nic - ucho, drž to sluchátko, fňj!“

Já: *„Jak se máš, Marto?“*
M: *„Ale jde to tetulko, a vy?“*
Já: *„Děkuji, mám se dobře.“*
M: *„Jó a co škola, jde vám?“*
Já: *„Docela to jde, už jsem celkem zdravá, tak je svět zase veselejší.“*
M: *„Nó teto pozor, a co vám bylo?“*
Já: *„Prve jsem byla nachlazená, pak z toho byla angína a zánět průdušek.“*
M: *„Jéžíš marijá, fuj angíno běž pryč a nech už tu tetu!“*
Já: *„A co teď děláte s tetou?“*
M: *„Hlímu a ták různě. A už mě to nebaví. Pořád se to lepší a fujtajbl. A, a, a tetulinko, kdy přijдете za náma?“*
Já: *„Asi příští týden v pátek.“*
M: *„Jé, hurá, hurá! A teto můžu se vás na něco zeptat?“*
Já: *„No jen se ptej.“*
M: *„A máte rozpuštěné vlasy, nebo ne?“*
Já: *„Ano, mám rozpuštěné vlasy bez gumičky.“*
M: *„A proč teto?“*
Já: *„Protože se mi to líbí a nebolí mě z gumičky vlasy, viš?“*
M: *„A teto, chcete něco vědět? Já vám řeknu tajemství, ale nikomu to neřeknete, jó?“*
Já: *„Dobře, Marto, poslouchám.“*
M: *„Víte, já mám novou Barbie, psst at' mne teta Věrka neslyší, víte. A ona se jmenuje, hádejte jak?“*
Já: *„Lucinka, Petřička, Janička, Zuzička, Marcelka - vzdávám, se, nevim.“*
M: *„Chachacha, chichichi, vy to neuhádnete, teto - Gábinka.“*
Já: *„Jé, stejně jako já, to je od tebe pěkně. Ale vrátíme se zpátky k hlíně. Co jsi dneska uplácala?“*
M: *„Slumičko. Ale už toho mám plné zuby!“*
Já: *„A co bys dělala raději?“*
M: *„Hrála si s Barbie, šla na procházku, jen už ne tu proklatou hlínu!“*
Já: *„Začíná mi kručet v břiše, mám hlad, já jsem dneska ještě neobědvala. A ty jó a co jste měli k obědu?“*
M: *„Jó chutě by jste chtěla. Měli jsme bramborovou kaši, jakési maso v hnědé omáčce a ten, jak se to řekne, kruciš, kompot.“*
Já: *„A chutnalo ti?“*
M: *„Jó, bylo to dobré tetulinko, a co vy jste jedla?“*
Já: *„Právě, že nic a už mám hlad. Něco si budu muset uvařit.“*
M: *„A cò, teto?“*
Já: *„To ještě nevim. A Marto, máte dneska taneční?“*
M: *„Jo teto, jak to víte?“*
Já: *„Já skoro všechno vím, všechno znám a na vše se ráda ptám.“*
M: - Hlasitý smích.
Já: *„Už stačí, Marto, pořádně ses zasmála, a těšíš se už na taneční?“*
M: *„Jó, ale ještě nevim, co si obleču.“*
Já: *„Uřčitě ti poradí maminka. Tak ji také pozdravuj, i tatinka a brášku. Měj se hezky a zavolej mi, prosím tě, tetu Věrku, ano?“*
M: *„Teto vy taky. Ahóóó!“*

ANALÝZA ROZHOVORŮ PO TELEFONU

Obě holky, jak Martina, tak Zuzka reagovaly velice pěkně a celkem i spontánně. Martina až příliš. Zuzka odpovídala jen krátkými větami a nedávala mi žádné otázky s výjimkou dvou. A to: *„A vy teto? Jak se máte?“* A druhou otázkou se již opakovala. Hodně si pomáhala protahováním jako *„Hm, hm“* a občas dělala delší pomlky v hovoru. Na mé otázky Zuzka sice reagovala, ale většinou dvěma, třemi slovy a opět jen přitakala. Reagovala takovou odpovědí, jaká byla otázka. Celkově při telefonickém rozhovoru reagovala a hovořila Zuzka méně, než při vyprávění za osobního kontaktu. Působila však svou mluvou na mne klidným dojmem, opět trochu flegmatickým.

Martina byla opakem Zuzky. Mluvila, mluvila a mluvila. Jí nedělá problémy mluvit v jakékoliv situaci. Samozřejmě svůj hovor opět doplňovala svými typickými průpovídkami typu: *„Jéžíš, Nó konečně, Fujtajbl!“* atd. Při telefonickém rozhovoru neustále odbíhala od tématu a prosazovala své, ale nakonec vždy ochotně odpovídala. Občas mi skákala do řeči a mluvila, i když jsem mluvila já - tedy zároveň. Já jsem však nepřestávala mluvit a tak nakonec sama přestala a poslouchala mne. Z jejího hovoru jsem cítila, že je roztržitá, asi tím, že nevěděla, co má říct dříve, aby něco nezapomněla.

Kdybych si měla vybrat, se kterou dívkou bych si měla příště telefonovat, asi bych si vybrala Martinu, i přesto, že je tak upovídáná. Méně přijatelný je pro mne pasivní účastník hovoru.

Lucec jsem telefonovala domů večer. Volala jsem jí záměrně v době večerníčku a byla jsem zvědavá, jestli jí nebude vadit, že jsem ji vyrušila. Byla z počátku trochu nesvá, že jsem jí zatelefonovala (bylo to vlastně poprvé), ale pak byla ráda a sama se na pár mých otázek rozpovídala, že jsem se nemohla dostat ke slovu. Vykládala mi o svém zážitku při snídani, co dělala v angličtině (ta jí mimochodem velmi baví) a co dělala po svém příchodu z angličtiny. Nepotřebovala moc otázek, celkem jsem jí položila dvě otázky, jak se má a co je nového. Povídala sama a bez problémů. Lucec se mne ptala, proč telefonuji, jak se mám a kdy se uvidíme. Během rozhovoru na mne působila uvolněným, klidným, spokojeným dojmem.

Kdybych si teď měla vybrat, komu zavolat, zavolala bych všem, ale přednost bych dala Lucec, pak Martině a Zuzce. Nyní jsem pořadí brala čistě z hlediska rozhovoru, bez jakýchkoliv osobních sympatií či antipatií. S oběma postiženými holkami jsem již telefonovala několikrát, ale nyní znovu asi po roce. Myslím si však, nebo mám ten pocit, že Martina se ve svých vyjadřovacích schopnostech po telefonu o něco zlepšila, Zuzka spíše pohoršila, což je dáno jejím zhoršujícím se mentálním stavem.

Zde bych chtěla dodat, že se mi se všemi čtyřmi dětmi dobře spolupracovalo. A dle této vzájemné spolupráce jsem usoudila, že spokojena jsem nebyla jen já, ale také oni. Nejraději a nejšťastnější byla Martina, Lucec byla především zvědavá a vstřícná, ale i ráda, že poznala obě holky i další naše „dětí“. Zuzce to bylo všechno víceméně jedno, ale povídala si ochotně, nekladla žádný odpor - a to ona umí. Když ji to nebaví, nebo nemá zrovna svou dobrou náladu, jen sedí a kouká, nebo se stále usmívá a mlčí. Honzík bral vše spor-

tovně, ale hlavně viděl na konci video. Video jej lákalo ze všeho nejvíce, i když nakonec ani neviděl, co by vidět chtěl. Já mu však slíbila, že se ještě teď v dubnu sejdeme a pustíme si E.T. Mimozemšťana, kterého chtěl původně vidět. Ale celkově byl také velice chápavý. Nevím, jestli to bylo chybou, ale hned od začátku jsem jim všem řekla, že si s nimi budu povídat, malovat si a dívat se na video, já že si vše budu nahrávat a psát a na závěr že o nich napíšu velkou práci a budu o nich povídat ve škole v Praze. Byli docela rádi a Honzik prohlásil: „*Jó, tak to já budu i slavný, že teto! Já Chytrolín, z Boží vůle král!*“

SLOVO ZÁVĚREM

Možná si čtenář klade otázku, proč to všechno? Proč vše právě tak a ne jinak? Možná ještě spousta dalších proč a proč. Před mým studiem na VŠ jsem již dva roky pracovala v soukromé „Škole života“ ve Frýdku - Místku, odkud pochází i mé dvě hlavní aktérky - Martinka a Zuzanka. Školu navštěvuje 13 dětí. Zde se učí vše, co budou ve svém reálném - tedy krásném, ale, bohužel, pro postižené u nás stále ještě krutém a jim nepřizpůsobeném prostředí potřebovat. Jednou z našich činností bylo ranní vyprávění. Každé ráno, když jsme se všichni sešli ve škole, se každý pohodlně posadil a začali jsme si uvolněně povídat, vyprávět, vypyávat se navzájem atd. Hlavním cílem našeho povídání bylo, abychom u našich dospělých „dětí“ dosáhli co nejlepších vyjadřovacích schopností. Někteří z nich v úplných počátcích fungování školy téměř nekomunikovali, nebo jen velmi málo. A co potřebuje každý člověk ke svému spokojenému a plnohodnotnému životu? Přece umět si požádat např. o sklenici vody, říci svou bolest, trápení, vyměnit si s druhým člověkem zkušenosti, veselí atd. Myslím si, že se nám to alespoň u většiny dětí podařilo a daří stále. Já již sice druhým rokem ve škole nepracuji, ale docházím zde v rámci praxe během studia a „dětí“ mne stále rády vidí a vítají.

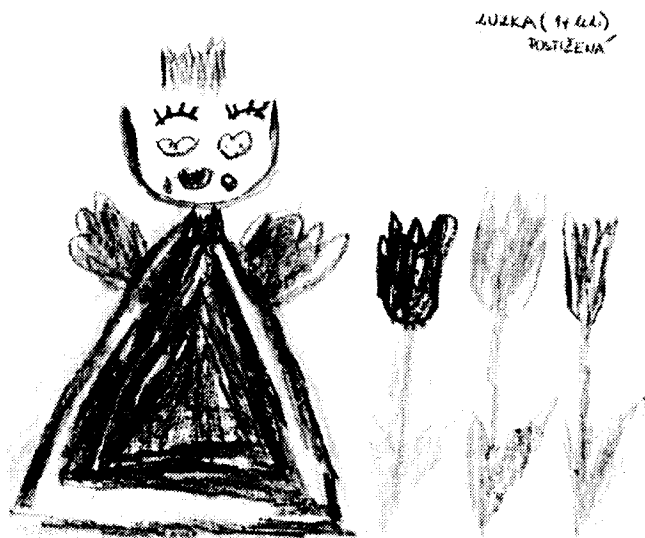
Já osobně jsem se na toto jejich povídání, otázky a veškeré vyjadřování zaměřovala. A proto také tato moje práce. Proč zrovna Martina a Zuzka? Vzala jsem dvě protikladné osoby, co se týče výřečnosti. Martina jako upovídaná a Zuzka naopak mlčenlivá, zdrženlivá, až příliš věcná. Proč srovnání s Luckou a Honzou? Zajímalo mě, zda budou v jejich vyja-

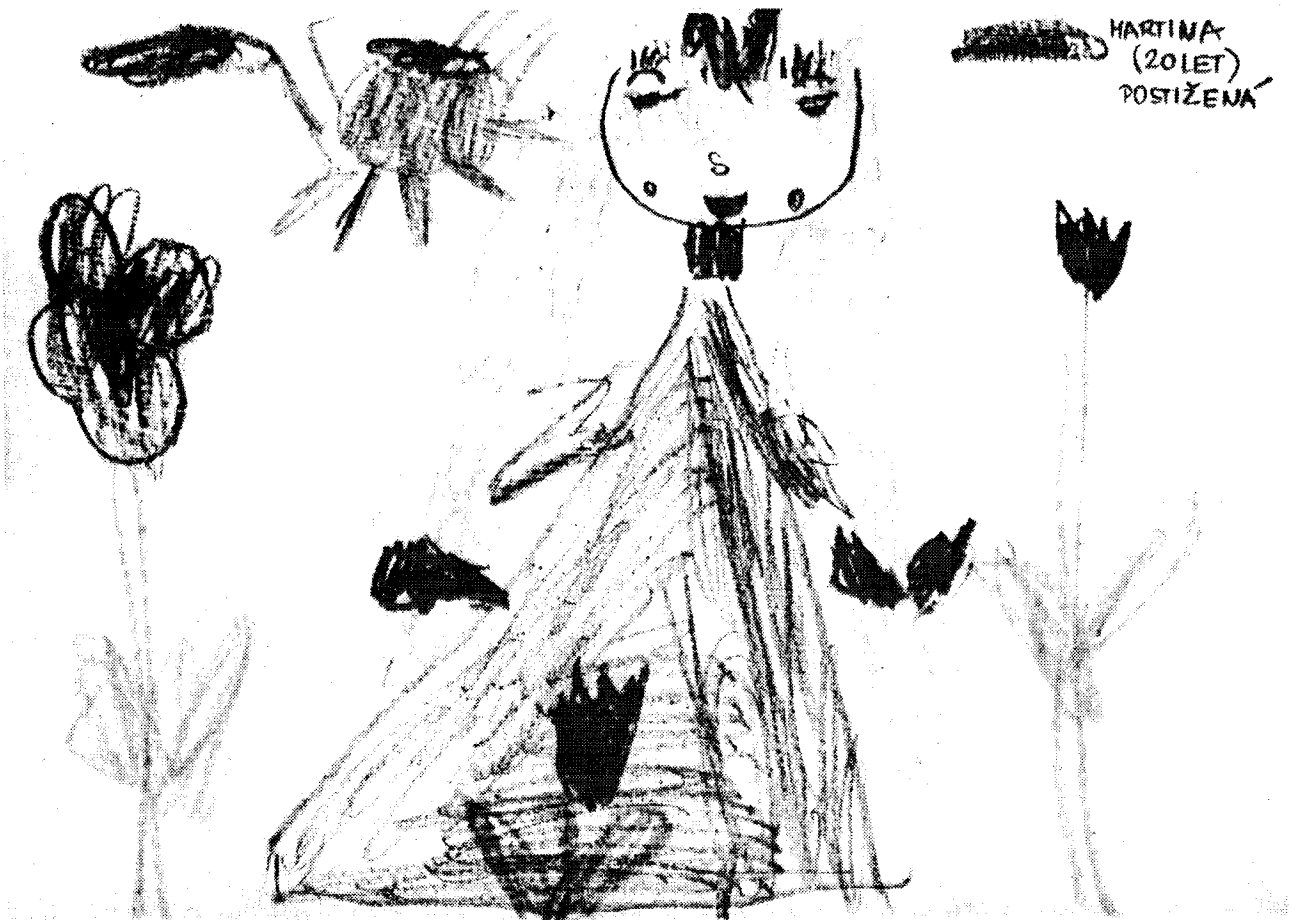
dřování a odpovědích alespoň trochu podobné myšlenky, uvažování, kombinace, slovní spojení a větná uspořádání atd. Proč zrovna rozhovor po telefonu? Pro některé možná fádni nápad, ale mně přišel na mysl jako blesk z čistého nebe a zdál se mi zajímavý. Proč asi? Znáám kolem sebe zdravé, upovídané a bezprostřední lidi, kteří však mají s promluvou do telefonu velké problémy. A co teprve postižení? Výsledek jste si přečetli sami. Tak jako mezi zdravými jedinci jsou takoví, kteří neumí, nebo i nechťejí komunikovat telefonem, jsou i postižení, kterým nedělá komunikace po telefonu problémy, a znám i takové, kteří zvednou sluchátko a neumí se ani představit a na mou otázku, zda-li poslouchají, řeknou třeba jen „*Jó*“ nebo „*Hm*.“

Pro některé postižené je mluvení do sluchátka asi něco podobného, jako pro některé z nás, kteří mají potíže nechat jen vzkaz na telefonním záznamníku. Zdá se nám, že mluvíme do nikam, k nikomu, a nedostává se nám ani slova přitakání, ani odpovědi. Některým postiženým chybí vizuální kontakt s druhou osobou.

Proč jsou postižení lidé i ve svém skutečném biologickém věku nazýváni „dětmi“? Na tuto otázku bych odpověděla asi to, že jsou vlastně dospělí ve svém postižení, ale nám zdravým lidem připadají mnohdy stále jako hravé, bezbranné, bezprostřední a milé děti se svými klady i zápory. Vše cítím z rozhovorů, které jsou zahrnuty v mé práci. Mnohdy odpovídají velmi dětsky, ale z jejich odpovědí (zejména Martiny) je cítit něco dospělého. Taktéž to platí o jejich chování. Např. jak Martina dá Honzovi slovo, protože se Honza rozčiloval, že je pořád poslední. To mnohdy nenapadne ani zdravého, nebo si myslíte, že ano?

Proč název „*My chytrolíni a tetiny dětičky*“? Označení „*Chytrolín*“ jsem použila z přímého sebepojmenování Honzy. Lucka a Honza mi svým vyprávěním, ale i chováním připadali opravdu jako chytrolíni, kteří částečně vědí, co chtějí, a asi cítí, že jednou budou velcí a dospělí, a někým nebo něčím. Naopak z vyprávění, jednání, chování, vystupování Martiny a Zuzky jsem pocítila právě tu určitou bezbrannost, to, že vlastně stále nějak „volají o pomoc“ druhého, o koho se mohou opřít a spolehnout se na něj. Někoho, kdo je jejich dobrý kamarád nejen v dobrém, ale i ve zlém a občas za ně něco vyřídí, udělá, zastane se jich. Z jejich vyprávění již necítím, že něčím nebo někým budou, ale že již jsou tím, čím jsou.

HARTINA
(20 LET)
POSTIŽENA

JULIJA
(9 LET)
ZDRAVA

HONZÍK
(10 LET)
ZDRAVÝ